ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Առաջին անգամ դեռ հինգ տարիս չլրացրած, 1864 Թ. Մայիսին ինձ տարին Կարսից Արդահուչ։ Տախտը-Ծահվանում (դեսպակ) նստած էի մորս եւ փոքր քրոջս հետ, որը կապւած էր երկու ձիու մէջ, մինն առաջեւից էր գնում, միւսը ետեւից եւ մենք այդ արեւելեան դեսպակի մէջ նստած կատարեցինք 200 կիլոմետր ճանապարհորդութիւնը երեք օրւան ընթացքում։ Պէտք է յայտնեմ, որ այդ ժամանակ Կարսից–Արդահուչ ո՛չ Թէ խճուղի, այլ սայլի ճանապարհ էլ չկար. միայն կարաւանի ուղի կար, որից անցնում էին ձիերի կամ ջորիների շարքերը մէկ – մէկ – իրար ետեւից։ Եթէ լեռնալանջից որեւէ ձի կամ ջորի սայթաքէր, կարող էր գլորւել իր բեռով մինչեւ ձորի անդունդը, որին այլեւս փրկութիւն չէր կարող հասնել։ Տափարակներում Թէ հովիտներում շատ տեղ բնական լայն ճանապարհներ կային, որտեղից անվտանգ անցնում էինք. պէտք էր զգուշանալ միայն անդունդների բարձր լանջերում փորւած կամ մաշւած նեղ նեղ կածաններից անցնելիս։